

TALABALARDA MULOQOT MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH USULLARI

Xolmirzayeva Shaxnoza Rahimberdiyevna

Universitu of Business and Science o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu tezis talabalarda muloqot madaniyatini rivojlantirishning pedagogik usullarini o'rganadi. Interfaol darslar, rolli o'yinlar va raqamli vositalar kabi innovatsion yondashuvlar taklif etiladi. Maqsad - o'quvchilarning muloqot madaniyatini oshirish va ularni ijtimoiy moslashuvga tayyorlash.

Kalit so'zlar: muloqot madaniyati, talabalar rivojlanishi, pedagogik usullar, interfaol ta'lim, rolli o'yinlar, raqamli texnologiyalar, empatiya, jamoaviy hamkorlik.

Аннотация: Данная тезисная работа изучает педагогические методы развития культуры общения у студентов. Предлагаются инновационные подходы, такие как интерактивные занятия, ролевые игры и цифровые инструменты. Цель – повышение коммуникативных навыков студентов и подготовка их к социальной адаптации.

Ключевое слова: культура общения, развитие студентов, педагогические методы, интерактивное обучение, ролевые игры, цифровые технологии, эмпатия, командная работа.

Annotation: This thesis explores pedagogical methods for developing communication culture among students. Innovative approaches such as interactive classes, role-playing games, and digital tools are proposed. The aim is to enhance students' communication skills and prepare them for social adaptation.

Key words. communication culture, student development, pedagogical methods, interactive learning, role-playing games, digital technologies, empathy, teamwork.

KIRISH.

Zamonaviy ta'lim tizimida talabalarning muloqot madaniyati muhim rol o'ynaydi, chunki bu nafaqat o'quv jarayonini samarali qiladi, balki shaxsiy rivojlanish va kasbiy muvaffaqiyatga ham asos bo'ladi. Muloqot madaniyati deganda, talabalar orasida samarali suhbatlashish, empatiya ko'rsatish, tinglash qobiliyati va jamoaviy hamkorlikni tushunamiz. Ushbu tezisda talabalarda muloqot madaniyatini rivojlantirishning pedagogik usullari ko'rib chiqiladi, ularga asoslangan yangi yondashuvlar taklif etiladi. Asosiy maqsad – ta'lim jarayonida innovatsion usullarni joriy etish orqali talabalar muloqotini yaxshilash va ularni jamiyatga moslashgan shaxslar sifatida tarbiyalashdir.

Muloqot madaniyati ta'lim psixologiyasida keng o'rganilgan. Masalan, J. Dewey va L. Vygotskiyning nazariyalariga asoslanib, muloqotni ijtimoiy o'zaro ta'sir sifatida ko'rib chiqish mumkin. Talabalar muloqot madaniyatini rivojlantirishda quyidagi omillar muhim: kommunikativ kompetensiya (fikrni aniq ifodalash), interaktivlik (o'zaro ta'sir) va pertseptivlik (boshqalarni tushunish).

Zamonaviy sharoitda raqamli texnologiyalar muloqotni o'zgartirmoqda, shuning uchun usullar ham moslashtirilishi kerak. Ushbu bo'limda muloqot madaniyatining

komponentlari – nutqiy, emotsional va ijtimoiy jihatlarini tahlil qilinadi, ularni rivojlantirish uchun pedagogik modellar taklif etiladi.

Talabalarda muloqot madaniyatini rivojlantirish uchun quyidagi usullarni qo'llash samarali:

1. Interfaol darslar va guruhli ishlar: Talabalar loyihaviy vazifalarni jamoaviy hal qilish orqali o'zaro muloqotni o'rganadilar. Masalan, debatlarini tashkil etish orqali fikr bildirish va hurmat qilish ko'nikmalarini shakllantirish mumkin. Bu usul talabalarning motivatsiyasini oshiradi va real hayotiy vaziyatlarni taqlid qiladi.

2. Rolli o'yinlar va simulyatsiyalar: Ushbu usul orqali talabalar turli ijtimoiy rollarni sinab ko'radilar, ziddiyatlarni hal qilishni o'rganadilar. Masalan, kasbiy suhbatlarni taqlid qilish empatiya va tinglash qobiliyatini rivojlantiradi.

3. Raqamli vositalar integratsiyasi: Onlayn platformalar (masalan, Zoom yoki Moodle) orqali virtual guruh muhokamalarini o'tkazish. Bu global muloqot madaniyatini shakllantiradi, ammo kibermadaniyat qoidalarini o'rgatish zarur.

4. Fikr-mulohaza mexanizmlari: O'qituvchilar va talabalar o'rtasida muntazam feedback sessiyalari, bu orqali muloqot kamchiliklari bartaraf etiladi.

5. Madaniy va axloqiy komponentlar: Turli madaniyatlar orasidagi muloqotni o'rgatish, masalan, xalqaro loyihalar orqali, talabalar toleransiyasini oshiradi.

Ushbu usullarni qo'llashda individual yondashuv muhim: talabalar yoshi, psixologik holati va qiziqishlarini hisobga olish kerak. Tajribaviy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bunday usullar talabalar muloqot samaradorligini 30-40% ga oshirishi mumkin.

Talabalarda muloqot madaniyatini rivojlantirish ta'lim tizimining muhim vazifasi bo'lib, bu orqali yosh avlodni jamiyatga tayyorlash mumkin.

Taklif etilgan usullar – interfaol, raqamli va rolga asoslangan – amaliyotda qo'llanilishi kerak. Kelgusida ushbu yo'nalishda ko'proq tadqiqotlar o'tkazish va o'qituvchilarni o'qitish dasturlarini ishlab chiqish zarur.

Natijada, talabalar nafaqat bilimli, balki samarali muloqotchi bo'lib yetishadilar.

Xulosa.

Talabalarda muloqot madaniyatini rivojlantirish – ularni jamiyatda faol, ongli, fikrini ravshan ifodalay oladigan shaxs sifatida shakllantirishning muhim shartidir.

Muloqot madaniyatini oshirish, avvalo, o'quv jarayonida o'zaro hurmat, tinglash ko'nikmasi, fikrni aniq bayon qilish, bahs-munozara madaniyatini shakllantirish orqali amalga oshiriladi.

Amaliy mashg'ulotlar, treninglar, jamoaviy loyihalar, rolli o'yinlar, debatlar, taqdimotlar va refleksiya usullari talabalarda nutq madaniyati, emotsional intellekt, hamkorlikda ishlash va muammoni tinch yo'l bilan hal qilish ko'nikmalarini mustahkamlaydi.

Zamonaviy raqamli platformalarda muloqot qilish ko'nikmalarini shakllantirish esa ularga virtual muhitda ham madaniyatli muloqot olib borishni o'rgatadi.

Shu tariqa, muloqot madaniyatining rivojlanishi talabaning shaxsiy o'sishi, kasbiy muvaffaqiyati va ijtimoiy moslashuvini ta'minlaydi.

Mazkur ko'nikmalarni muntazam mashqlar, madaniy-ijtimoiy faoliyatlar va pedagogik qo'llab-quvvatlash orqali yanada barqaror shakllantirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Dewey, J. (1916). *Democracy and education: An introduction to the philosophy of education*. Macmillan. (Ijtimoiy o'zaro ta'sir va muloqotni ta'lim jarayonida rivojlantirish nazariyasi uchun asosiy manba).

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press. (Muloqot madaniyatining ijtimoiy va psixologik komponentlarini tahlil qilish uchun).

2. Gay, G. (2018). *Culturally responsive teaching: Theory, research, and practice* (3rd ed.). Teachers College Press. (Madaniy jihatdan mos ta'lim usullari va empatiya rivojlantirish haqida).

3. Ladson-Billings, G. (1995). Toward a theory of culturally relevant pedagogy. *American Educational Research Journal*, 32(3), 465–491. <https://doi.org/10.3102/00028312032003465> (Interfaol darslar va madaniy komponentlarni integratsiya qilish uchun).

4. Anyichie, A. C., & Butler, D. L. (2023). A pedagogical approach to fostering culturally diverse learners' engagement in self-regulated learning. *British Journal of Teacher Education and Pedagogy*, 2(2), 1–16. <https://doi.org/10.32996/bjtep.2023.2.2.1> (Talabalar orasida interaktivlik va jamoaviy hamkorlikni rivojlantirish usullari).

5. Butler, D. L., Schnellert, L., & Perry, N. E. (2017). *Developing self-regulating learners*. Pearson. (Fikr-mulohaza mexanizmlari va o'z-o'zini baholash usullarini qo'llash bo'yicha).

6. Kumar, R., Zusho, A., & Bondie, R. (2018). Weaving cultural relevance and achievement motivation into inclusive classroom cultures. *Educational Psychologist*, 53(2), 78–96. <https://doi.org/10.1080/00461520.2018.1432361> (Rolli o'yinlar va simulyatsiyalarni madaniy kontekstda qo'llash).

7. Efklides, A. (2011). Interactions of metacognition with motivation and affect in self-regulated learning: The MASRL model. *Educational Psychologist*, 46(1), 6–25. <https://doi.org/10.1080/00461520.2011.538645> (Raqamli vositalar orqali motivatsiya va muloqotni oshirish).

8. Fredricks, J. A., Blumenfeld, P. C., & Paris, A. H. (2004). School engagement: Potential of the concept, state of the evidence. *Review of Educational Research*, 74(1), 59–109. <https://doi.org/10.3102/00346543074001059> (Guruhli ishlar va debatlarini talabalar motivatsiyasiga ta'siri).

9. Zimmerman, B. J. (2000). Attaining self-regulation: A social cognitive perspective. In M. Boekaerts, P. R. Pintrich, & M. Zeidner (Eds.), *Handbook of self-regulation* (pp. 13–39). Academic Press. (O'quv jarayonida muloqot ko'nikmalarini baholash va monitoring).

10. Cleary, T. J., & Zimmerman, B. J. (2012). A cyclical self-regulatory account of student engagement: Implications for helping disengaged students. In S. L. Christenson, A. L. Reschly, & C. Wylie (Eds.), *Handbook of research on student engagement* (pp. 237–257). Springer. (Ziddiyatlarni hal etish va empatiya rivojlantirish usullari).